

Na osnovu člana 252. tačka 13., a u vezi sa članom 177. stav (10) Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini („Službeni glasnik BiH“, br. 6/06, 75/06, 44/07, 84/09 i 48/10), ministar komunikacija i prometa Bosne i Hercegovine u saradnji sa organima nadležnim za obrazovanje, donosi

PRAVILNIK

O OSPOSOBLJAVANJU ZA VOZAČA MOTORNIH VOZILA

I. OPŠTE ODREDBE

Član 1. (Predmet)

Ovim Pravilnikom propisuju se uvjeti, način i vrijeme trajanja osposobljavanja kandidata za vozače motornih vozila, uvjeti i način rada autoškola i obrazovnih ustanova u procesu osposobljavanja, obilježavanje vozila kojima se obavlja osposobljavanje vozača, minimum opreme kojom raspolažu autoškole, program osposobljavanja kandidata, dokumentacija i evidencija koju vode autoškole i nadležni organi.

Član 2. (Nadležnost)

- (1) Osposobljavanje za vozača motornih vozila iz teoretskog i praktičnog dijela obavljaju autoškole i obrazovne ustanove u procesu redovnog obrazovanja učenika prema obrazovnom školskom programu za profesionalne vozače, u skladu sa Zakonom o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini (u daljnjem tekstu: Zakon) i ovim Pravilnikom.
- (2) Osposobljavanje kandidata za vozača motornih vozila iz prve pomoći obavlja Crveni krst/ križ u Bosni i Hercegovini.

II. OSPOSOBLJAVANJE ZA VOZAČA MOTORNIH VOZILA

Član 3. (Pristup osposobljavanju)

- (1) Osposobljavanju za vozača motornih vozila može pristupiti lice (u daljnjem tekstu: kandidat) koje:
 - a. ima godine života propisane Zakonom, za pojedine kategorije i potkategorije motornih vozila,
 - b. je zdravstveno sposobno za rješavanje ispitnih testova i upravljanje vozilom odgovarajuće kategorije ili potkategorije, a što se dokazuje ljekarskim uvjerenjem koje ne smije biti starije od godinu dana,

- c. ima bosanskohercegovačko državljanstvo, prijavljeno prebivalište ili boravak u Bosni i Hercegovini, kao i strani državljanin koji u Bosni i Hercegovini ima odobren stalni ili privremeni boravak na period ne kraći od šest mjeseci.
 - d. ispunjava i druge uvjete propisane za određenu kategoriju ili podkategoriju.
- (2) U slučaju osposobljavanja za sticanje prava upravljanja motornim vozilom za kategorije utvrđene članom 184. stav (2) tč. 3. i 4. Zakona kandidat je dužan, prilikom prijave za osposobljavanje za vozača motornog vozila, dostaviti na uvid važeću vozačku dozvolu i priložiti njenu fotokopiju.

Član 4. (Program osposobljavanja)

- (1) Osposobljavanje za vozača motornih vozila (u daljnjem tekstu: osposobljavanje) obavlja se na osnovu Programa koji je dat u Prilogu broj 1. i čini sastavni dio ovog Pravilnika.
- (2) Osposobljavanje obuhvata:
- a. Poznavanje propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima, sa osnovama poznavanja motornih vozila,
 - b. Program prve pomoći osobama povrijeđenim u saobraćajnoj nezgodi i
 - c. Upravljanje motornim vozilom.

Član 5. (Ugovor o osposobljavanju)

Prava i obaveze autoškole i kandidata uređuju se ugovorom u pisanom obliku, koji ima slijedeće osnovne elemente:

- a. prava i obaveze autoškole, u cilju osiguranja kvalitetnog osposobljavanja kandidata,
- b. pravo i obavezu kandidata, u skladu sa Programom osposobljavanja, s pravom promjene autoškole i mogućnosti odustajanja kandidata od obuke,
- c. definisanu cijenu nastavnog sata za pojedini nastavni predmet,
- d. trajanje osposobljavanja.
- e. način raskida ugovora
- f. način rješavanja sporova,
- g. nadležnost suda u slučaju spora.

Član 6. (Osposobljavanje iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima)

- (1) Osposobljavanje počinje obukom iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima, sa osnovama poznavanja motornih i priključnih vozila,
- (2) Nastavni čas iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima traje 45 minuta i kandidat u toku jednog dana može imati najviše četiri časa, sa odgovarajućim odmorima između svakog časa,
- (3) Nastava iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima može se izvoditi istovremeno sa najviše 30 kandidata u jednoj grupi.
- (4) Auto - škola je prije početka izvođenja teoretske nastave, za svaku formiranu grupu, organu nadležnom za obrazovanje obavezna dostaviti raspored izvođenja teoretske

nastave koji sadrži podatke o imenima kandidata, kategorije za koju se kandidat osposobljava, datum i vrijeme izvođenja nastave na propisanom obrascu (Prilog broj 2.).

Član 7.

(Trajanje osposobljavanja iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima)

Broj sati osposobljavanja iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima utvrđuje se kako slijedi:

BROJ SATI OSPOSABLJAVANJA IZ POZNAVANJA PROPISA O SIGURNOSTI SAOBRAĆAJA NA PUTEVIMA						
Kategorije odnosno potkategorije	Broj sati	Dodatni broj sati ako kandidat ima jednu od kategorija ili potkategorija			UKUPNO	
		A1, B1	A, B, BE	C1, C1E, C, CE	Nema Kateg .	Ima Kateg .
A1, B1	20	-	-	-	20	-
A, B, BE	25	10	-	-	25	10
C1, C1E, C, CE	30	-	10	-	30	10
D1, D1E, D, DE,	35	-	-	5	35	5
Traktor	10	-	-	-	10	-
Radna mašina, motokultivator	10	-	-	-	10	-
Moped	15	-	-	-	15	-

Član 8.

(Osposobljavanje iz Prve pomoći)

- (1) Osposobljavanje kandidata za vozače iz prve pomoći obavlja se prema Programu osposobljavanja.
- (2) Osposobljavanje iz Prve pomoći može se izvoditi za vrijeme trajanja osposobljavanja iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima.

Član 9.

(Osposobljavanje iz upravljanja motornim vozilom)

- (1) Osposobljavanju iz upravljanja motornim vozilom može pristupiti lice koje položi ispit iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima i ispit iz pružanja prve pomoći.
- (2) Čas obuke iz upravljanja motornim vozilom traje 45 minuta u okviru 60 minutnog radnog vremena, a blok čas traje 90 minuta u okviru 120 minutnog radnog vremena.

Kandidat u toku jednog dana može imati najviše dva časa, sa odgovarajućim odmorima između sati.

- (3) Prva četiri časa osposobljavanja izvode se na poligonu ili na putu sa manjom frekvencijom saobraćaja, kojeg odredi nadležni organ općine, nakon čega se osposobljavanje vrši na javnom putu.
- (4) Instruktor vožnje za vrijeme osposobljavanja kandidata obavlja obuku samo sa jednim kandidatom.
- (5) Za vrijeme obuke u vozilu, pored kandidata i instruktora vožnje, može se nalaziti i vlasnik autoškole ili lice ovlašteno za nadzor nad radom autoškole.

Član 10.

(Osposobljavanje iz upravljanja motornim vozilom A kategorije i A1 potkategorije)

- (1) Instruktor vožnje za vrijeme osposobljavanja kandidata za kategoriju A i potkategoriju A1 kandidatu daje uputstva uz pomoć uređaja za komunikaciju na daljinu (komunikator).
- (2) Kandidat za vozača potkategorije A1 i kategorije A, za vrijeme osposobljavanja na javnom putu, mora na sebi imati prsluk reflektujuće boje sa bijelim slovom "L" u plavom polju i na glavi nositi zaštitnu kacigu.

Član 11.

(Trajanje osposobljavanja iz upravljanja motornim vozilom)

- (1) Broj sati osposobljavanja iz upravljanja motornim vozilom utvrđuje se kako slijedi:

BROJ ČASOVA OSPOSOBLJAVANJA IZ UPRAVLJANJA MOTORNIM VOZILOM														
Polaganje ispita za kategoriju ili potkategoriju	Broj sati	Broj sati ako kandidat ima jednu od kategorija ili potkategorija											UKUPNO	
		A1	B1	A	B	C1	C1 ili C1 E	C	C ili CE	D1	D1 ili D1 E	D	Nema Kateg.	Ima Kateg.
A1, B1	20												20	-
A	25	5			15								25	5/10
B	35	25	25	20									35	25/25/20
BE				5										5
C1				10										10
C1E					5									5
C						5								5
CE							5							5
D1								5						5
D1E									5					5
D									10		5			10/5
DE											5			5

- (2) Kandidat za vozača motornog vozila kategorije "A" koji ima vozačku dozvolu kategorije "B" ili više kategorije, obuku iz upravljanja vozilom kategorije "A" ostvaruje u trajanju od 15 sati.

Član 12.
(Potvrda o završenom osposobljavanju)

- (1) O završenom osposobljavanju iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima, autoškola kandidatu izdaje potvrdu na obrascu koji je dat u Prilogu broj 3. i čini sastavni dio ovog Pravilnika.
- (2) O završenom osposobljavanju iz upravljanja motornim vozilom autoškola izdaje potvrdu na obrascu koji je dat u Prilogu broj 4. i čini sastavni dio ovog Pravilnika.

Član 13.
(Dopunski časovi i dodatno osposobljavanje)

- (1) Na zahtjev kandidata koji je završio osposobljavanje iz upravljanja motornim vozilom, autoškola organizira dopunske časove osposobljavanja iz upravljanja motornim vozilom, na način utvrđen ovim Pravilnikom, a za što se izdaje potvrda data u Prilogu broj 5. koji čini sastavni dio ovog Pravilnika.
- (2) Na zahtjev vozača, autoškola može organizovati i sprovoditi dodatno osposobljavanje za kategoriju ili podkategoriju koju vozač posjeduje.

Član 14.
(Zanimanje vozač motornih vozila)

Učenici koji se školuju za zanimanje vozač motornih vozila, kao i drugi učenici koji se nastavnim planom i programom škole osposobljavaju za upravljanje vozilom, polažu ispit iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima, pružanja prve pomoći i iz upravljanja motornim vozilom i prije navršene 18 godina života, a nakon obavljenog osposobljavanja iz navedenih oblasti, u skladu sa nastavnim planom i programom organa nadležnog za obrazovanje i ovim Pravilnikom.

Član 15.
(Obaveze predavača teoretske nastave)

- (1) Osposobljavanje kandidata iz poznavanja propisa sigurnosti saobraćaja obavlja predavač teoretske nastave u skladu sa Zakonom i drugim propisima.
- (2) Predavač teoretske nastave obavezan je da u Dnevnik rada predavača za svakog kandidata redovno upisuje časove obuke po nastavnim jedinicama.
- (3) Dnevnik o izvođenju nastave iz propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima dat je na obrascu koji je Prilog broj 6. ovog Pravilnika i čini njegov sastavni dio.

Član 16.
(Obaveze instruktora vožnje)

- (1) Osposobljavanje iz upravljanja motornim vozilom obavlja instruktor vožnje, u skladu sa Zakonom i drugim propisima.
- (2) U dnevniku rada instruktora vožnje prilikom osposobljavanja iz upravljanja motornim vozilom instruktor je obavezan da redovno upisuje časove obuke po nastavnim jedinicama za svakog kandidata.
- (3) Instruktor vožnje može biti u toku dana angažovan maksimalno osam časova obuke, sa odmorom između dva dana od minimalno 11 sati.
- (4) Dnevnik rada instruktora vožnje iz upravljanja motornim vozilom štampa se na formatu A5 i dat je na obrascu koji je prilog broj 7. ovog Pravilnika i čini njegov sastavni dio.

Član 17.
(Dokumentacija u vozilu)

- (1) Za vrijeme osposobljavanja kandidata za vozača iz upravljanja motornim vozilom, instruktor vožnje i kandidat za vozača moraju kod sebe imati dokumentaciju i istu su dužni pokazati na zahtjev ovlaštenog lica:
 - a. Dokumentacija kandidata:
 - i. Ljekarsko uvjerenje,
 - ii. Uvjerenje o položenom ispitu iz poznavanja propisa o bezbjednosti saobraćaja na putevima za onu kategoriju za koju se kandidat obučava,
 - iii. Uvjerenje o položenom ispitu iz pružanja prve pomoći
 - b. Dokumentacija instruktora vožnje:
 - i. Vozačku dozvolu,
 - ii. Dozvolu instruktora vožnje za onu kategoriju za koju se kandidat u vozilu obučava,
 - iii. Dnevnik rada instruktora vožnje,
 - iv. Dokumentaciju za vozilo kojim se vrši osposobljavanje.

III. VOZILA KOJIMA SE OBAVLJA OSPOSOBLJAVANJE

Član 18.
(Obilježavanje vozila "L" tablicom)

- (1) Vozila kojima se obavlja osposobljavanje kandidata u upravljanju motornim vozilom obilježavaju se "L" tablicom.
- (2) Tablica iz stava (1) ovog člana ima oblik kvadrata, plave je boje i na njoj je bijelom bojom napisano latinično slovo "L".
- (3) Dužina stranica tablice za motocikle i lake motocikle iznosi 12 x 12 cm.
- (4) Dužina stranica tablice za ostala motorna vozila iznosi 16 x 16 cm.
- (5) Širina linije kojom je ispisano slovo "L" na tablici za motocikle iznosi 1,5 cm, a za ostala vozila 2 cm.
- (6) Tablicu izrađuje autoškola na magnetnoj podlozi od reflektujućeg materijala tako što se ispod slova "L" upisuje registarski broj vozila.
- (7) Dimenzije i izgled tablica "L" dat je na obrascu koji je Prilog broj 8. i čini sastavni dio ovog Pravilnika.

Član 19.
(Broj tablica na vozilu)

- (1) Na vozilo kategorije A i potkategorije A1, postavlja se samo jedna tablica na zadnjoj strani, neposredno iznad ili ispod registarske tablice.
- (2) Na ostalim vozilima postavljaju se po dvije tablice, jedna na prednjoj, a druga na zadnjoj strani vozila.
- (3) Ako se osposobljavanje vrši na vozilu koje vuče priključno vozilo, jedna tablica se postavlja na prednjoj strani vučnog, a druga na zadnjoj strani priključnog vozila.

Član 20.
(Natpis na vozilima)

(1) Na bočnim stranama vozila kojim se obavlja osposobljavanje kandidata, nalazi se ispisan naziv autoškole.

(2) Natpis iz prethodnog stava ima dimenzije 600 x 300 mm i prikazan je na obrascu koji je prilog broj 9. i čini sastavni dio ovog Pravilnika.

Član 21.
(Tabla vozila autoškole)

(1) Tabla za označavanje vozila autoškole je svijetleća i ima dimenzije 630 x 200 mm i na njoj je ispisan tekst "Autoškola" i slovo "L" na lijevoj strani table.

(1) Tabla se postavlja na najvišem dijelu vozila B kategorije, a na vozilima drugih kategorija i potkategorija sa kabinom postavlja se na krovu kabine vozila.

(2) Izgled table prikazan je na obrascu koji je prilog broj 10. i čini sastavni dio ovog Pravilnika.

IV. AUTOŠKOLA

Član 22.
(Sjedište autoškole)

(1) Na ulaznim vratima autoškole je natpis sa nazivom autoškole, broj telefona i obavještenje o vremenu rada sa kandidatima.

(2) Na vidnom mjestu treba biti istaknut cjenovnik za polaganje ispita za pojedine kategorije i podkategorije.

Član 23.
(Odobrenje za vršenje osposobljavanja)

Autoškoli se može izdati:

- a) odobrenje za vršenje osposobljavanja kandidata iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima,
- b) odobrenje za vršenje osposobljavanja kandidata iz upravljanja motornim vozilom ili
- c) odobrenje za vršenje osposobljavanja kandidata iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima i iz upravljanja motornim vozilom.

Član 24.
(Osposobljavanje iz poznavanja propisa)

(1) Autoškola koja obavlja osposobljavanje iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima mora ispunjavati sljedeće uslove:

- a) imati na raspolaganju prostor od najmanje 20 m², grijanje sa temperaturom od 18 do 22⁰C, odgovarajuću ventilaciju, osvjetljenje sa najmanje 150 luksa i sanitarni čvor u sastavu prostora, te telefonsku liniju i prostor za smještaj dokumentacije. Smatra se da auto-škola ima na raspolaganju prostor ako je isti u vlasništvu ili u zakupu na osnovu ugovora ovjerenog od strane nadležnog organa.
- b) ima odgovarajući namještaj, školske klupe sa stolicama, tablu za pisanje,

- c) ima šeme ili makete saobraćajnih znakova i oznaka na kolovozu,
 - d) ima šeme ili druga učila koja prikazuju saobraćajne situacije na putu,
 - e) ima šeme ili druga nastavna sredstva za upoznavanje kandidata za vozača sa uređajima i opremom na vozilima koji su od posebnog značaja za bezbjednost saobraćaja,
 - f) ima potreban broj predavača teoretske nastave iz poznavanja propisa o sigurnosti saobraćaja na putevima u stalnom radnom odnosu ili angažirani na drugi način u skladu sa Zakonom o radu,
 - g) ima tekst Zakona o osnovama sigurnosti saobraćaja na putevima u Bosni i Hercegovini i svih Pravilnika donesenih na osnovu istog,
 - h) ima kompjuter sa projektorom ili drugim uređajem za prikazivanje video sadržaja,
 - i) ima komplet propisane opreme za vozila,
 - j) audio-vizuelne materijale koji po sadržaju obuhvataju Program osposobljavanja,
 - k) stručnu literaturu i
 - l) Program osposobljavanja kandidata za vozače.
- (2) Prilikom obavljanja teoretske nastave, potrebna površina učioničkog prostora po jednom kandidatu je najmanje 1,5 m².

Član 25.

(Osposobljavanje iz upravljanja motornim vozilom)

- (1) Ukoliko autoškola organizira samo osposobljavanje iz upravljanja motornim vozilom, nije dužna ispunjavati uvjete iz člana 24., ali je dužna sklopiti ugovor sa autoškolom koja obavlja teoretski dio nastave.
- (2) Autoškola koja obavlja osposobljavanje iz upravljanja motornim vozilom ispunjava slijedeće uvjete:
- a. ima na raspolaganju opremljen kancelarijski prostor površine najmanje 10 m², sa sanitarnim čvorom i koji nije dio ugostiteljskog ili stambenog prostora, sa telefonskom linijom, kompjuter i prostor za smještaj dokumentacije. Smatra se da auto-škola ima na raspolaganju prostor ako je isti u vlasništvu ili u zakupu na osnovu ugovora ovjerenog od strane nadležnog organa.
 - b. najmanje dva instruktora vožnje koji su u stalnom radnom odnosu,
 - c. poligon u vlasništvu ili zakupu na osnovu ugovora, ovjeren od nadležnog organa ili odluku nadležnog organa da se određeni dio puta, sa manjom frekvencijom saobraćaja, koristi za obavljanje početnog dijela osposobljavanja u upravljanju vozilom,
 - d. nastavni plan i program osposobljavanja kandidata za vozače
 - e. dokaz o posjedovanju potrebnog broja vozila u vlasništvu autoškole ili lizingu
- (3) Osposobljavanje kandidata iz upravljanja motornim vozilom obavlja autoškola koja ima odgovarajući broj vozila u vlasništvu ili lizingu i to:
- a. najmanje dva vozila B kategorije ili
 - b. najmanje dva vozila od kojih je jedno vozilo B kategorije a drugo vozilo C1 podkategorije ili C kategorije.
- (4) Autoškola koja ispunjava uslove u pogledu broja vozila u vlasništvu i lizingu a koja su određena u stavu (3), može angažirati vozilo C, D kategorije ili C1 i D1 potkategorije, kao i odgovarajuća priključna vozila druge autoškole, organizacije ili drugog lica na osnovu ugovora o zakupu.

Član 26. (Vozila)

(1) Osposobljavanje iz upravljanja motornim vozilom obavlja se vozilom koje ispunjava propisane tehničke uslove i standarde, u pogledu dimenzija, mase, osovinskog opterećenja, uređaja i opreme kako slijedi:

- a. kategorija A, motocikl, čija zapremina motora premašuje 125 cm^3 , a snage iznad 11 KW, a najviše 25 KW, koji je sposoban da razvije brzinu od najmanje 100 km/h.
- b. kategorija B, putnička motorna vozila, ne starija od 12 godina i koja imaju:
 - i. najveću dozvoljenu masu manje od 3.500 kg,
 - ii. više od četiri, a manje od osam sjedišta ne računajući sjedište za vozača,
 - iii. više od troja vrata,
 - iv. sposobnost razviti brzinu od najmanje 100 km/h,
 - v. duple komande sa ugrađenim zvučnim ili svjetlosnim signalima.
- c. kategorija BE, skupovi vozila čija se vučna vozila ubrajaju u kategoriju B, a priključna vozila imaju najveću dopuštenu masu preko 750 kg koja nije veća od mase vučnoga vozila bez tereta, a ukupna dopuštena masa vučnog i priključnog vozila nije veća od 3.500 kg. Vučna vozila trebaju biti opremljena duplim komandama sa ugrađenim zvučnim ili svjetlosnim signalima. Skup vozila treba biti sposoban da razvije brzinu vožnje od najmanje 80 km/h.
- d. kategorija C, motorna vozila za prevoz tereta, čija je najveća dozvoljena masa veća od 7.500 kg i ima opremu za automatsku registraciju podataka (tahograf), samo u svrhu osposobljavanja,
- e. kategorija CE, skupovi vozila čija se vučna vozila ubrajaju u kategoriju C, a priključna vozila imaju najveću dozvoljenu masu veću od 750 kg a nosivost minimalno 3.000 kg.
- f. kategorija D, motorna vozila za prevoz lica, koja osim sjedišta za vozača imaju:
 - i. više od osam sjedišta,
 - ii. dužinu najmanje 10 metara, a širinu najmanje 2,4 metra,
 - iii. sposobnost da razviju brzinu od najmanje 80km/h,
 - iv. opremu za automatsku registraciju podataka (tahograf), samo u svrhu osposobljavanja,
 - v. ugrađene duple komande sa zvučnim signalom.

- g. kategorija DE, skupovi vozila sposobni da razviju brzinu vožnje od najmanje 80 km/h, čija se vučna vozila ubrajaju u kategoriju D, a priključna vozila se ne koriste za prevoz lica i imaju:
 - i. najveću dozvoljenu masu veću od 750 kg,
 - ii. zatvoren tovarni prostor, najmanje 2 m širine i 2 m visine.
 - h. podkategorija A1, laki motocikl sa dva točka bez prikolice, čija je radna zapremina motora od 80 cm³ do 125 cm³, snaga ne prelazi 11 KW, u stanju da ostvari brzinu istu ili veću od 80 km/h.
 - i. podkategorija B1, tricikl i četvorocikl.
 - j. podkategorija C1, motorna vozila za prevoz tereta, čija je najveća dozvoljena masa veća od 3.500 kg, a manja od 7.000 kg, sposobna da razviju brzinu od najmanje 80 km/h, opremljena sistemom za automatsko registrovanje podataka (tahograf), samo u cilju edukacije.
 - k. podkategorija C1E, skup vozila dug najmanje 8 m i sposoban da razvije brzinu od najmanje 80 km/h, čija se vučna vozila ubrajaju u potkategoriju C1, a priključna vozila imaju najveću dozvoljenu masu veću od 2.000 kg, s tim da najveća dozvoljena masa skupa vozila ne prelazi 12.000 kg, i da najveća dozvoljena masa priključnog vozila ne prelazi masu neopterećenog vučnog vozila.
 - l. podkategorija D1, motorna vozila koja služe za prevoz lica, i koja osim sjedišta za vozača, imaju više od osam, a ne više od 16 sjedišta.
 - m. podkategorija D1E, skupovi vozila čija se vučna vozila ubrajaju u potkategoriju D1 i imaju širinu najmanje 2,4m, a priključna vozila imaju najveću dozvoljenu masu veću od 750 kg, s tim da najveća dozvoljena masa ovog skupa vozila ne prelazi 12.000 kg, a najveća dozvoljena masa priključnog vozila ne prelazi masu neopterećenog vučnog vozila i da se priključno vozilo ne koristi za prevoz lica.
- (2) za vozila iz stava (1), kad su u pitanju skupovi vozila, vučna vozila moraju ispunjavati uslove propisane stavom (1) a koji se odnose na kategorije i potkategorije u koje ta vučna vozila spadaju.

Član 27. **(Opremljenost vozila)**

Vozila kojima se obavlja osposobljavanje, izuzev vozila A kategorije i A1 podkategorije, imaju:

- a) duple komande: spojnicu i radnu kočnicu,
- b) uređaj sa duplim komandama, na vozilu B kategorije, koji daje zvučne ili svjetlosne signale,
- c) dva unutrašnja i dva vanjska ogledala na vozilu B kategorije koja instruktoru vožnje omogućavaju pregled vožnje,
- d) najmanje dva vanjska ogledala za skup vozila BE kategorije i dva ogledala za instruktora vožnje,
- e) najmanje četiri vozačka ogledala s vanjske strane prednjeg dijela vozila C1, C, D1 i D kategorije,

- f) aparat za gašenje požara.

Član 28.
(Lica sa invaliditetom)

Lica sa invaliditetom mogu se osposobljavati iz upravljanja motornim vozilom na vlastitom ili iznajmljenom vozilu, pod uvjetom da za vrijeme osposobljavanja koriste potrebna pomagala, odnosno da se osposobljavaju na motornom vozilu sa automatskim mjenjačem ili na vozilu koje je specijalno prilagođeno njihovim tjelesnim nedostacima utvrđenim uvjerenjem o ljebarskoj sposobnosti.

Član 29.
(Vođenje evidencije)

- (1) Autoškola vodi matičnu knjigu, ovjerenu od strane nadležnog organa, koja se čuva kao dokument trajne vrijednosti. Matična knjiga sadrži slijedeće podatke:
 - a. redni broj,
 - b. prezime, ime oca, ime i JMB,
 - c. datum rođenja,
 - d. ljebarsko uvjerenje broj i naziv ustanove koja ga je izdala,
 - e. potvrda o završenoj teoretskoj nastavi datum i broj,
 - f. potvrda o uspješno završenoj nastavi iz pružanja prve pomoći povrijeđenim u saobraćajnoj nezgodi datum i broj,
 - g. potvrda o završenom osposobljavanju iz upravljanja motornim vozilom datum i broj,
 - h. broj knjižice kandidata,
 - i. napomena.
- (2) Autoškola arhivira i čuva dvije godine:
 - a. ugovor o osposobljavanju,
 - b. potvrdu o završenom programu osposobljavanja i provjeri osposobljenosti,
 - c. dnevnik rada instruktora vožnje,
 - d. dnevnik rada o izvođenju nastave iz propisa o bezbjednosti saobraćaja na putevima.

Član 30.
(Opšti principi kontrole)

- (1) Nadzor nad provođenjem ovog pravilnika provode organi nadležni za obrazovanje putem stručnog organa.
- (2) Prilikom nadzora utvrđuje se:
 - a. ispunjenost uslova za rad u pogledu prostorija, angažovanih instruktora, predavača teoretske nastave i vozila
 - b. vođenje evidencija
 - c. sprovođenje obuke iz poznavanja propisa o osposobljavanju prema programu prve pomoći i upravljanja motornim vozilom.

Član 31.
(Prilozi Pravilnika)

Obrasce propisane priložima izdaje organ entiteta, kantona i Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine, nadležan za obrazovanje.

V. PRELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 32.
(Prestanak važenja)

Danom stupanja na snagu ovog Pravilnika prestaje da važi Pravilnik o osposobljavanju za vozača motornih vozila (Službeni glasnik BiH", br. 41/07 i 43/07).

Član 33.
(Započeto osposobljavanje)

Izuzetno odredbi člana 32. ovog pravilnika, kandidati za vozače koji su osposobljavanje za vozača započeli prema Pravilniku o osposobljavanju za vozača motornih vozila (Službeni glasnik BiH", br. 41/07 i 43/07), završiće osposobljavanje prema propisima koji su bili na snazi u vrijeme započinjanja osposobljavanja.

Član 34.
(Stupanje na snagu i primjena)

Ovaj Pravilnik stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u "Službenom glasniku BiH".

Broj:
Sarajevo, _____ 2011. godine

ministar

mr. sc. Rudo Vidović

PROGRAM
OSPOSOBLJAVANJA IZ POZNAVANJA PROPISA O BEZBJEDNOSTI
SAOBRAĆAJA NA PUTEVIMA

Potreban broj nastavnih sati osposobljavanja kandidata za vozače motornih vozila određene kategorije, odnosno podkategorije prikazan je tabelarnim pregledom u članu 7. ovog Pravilnika, a izrađen je prema sadržajima utvrđenim Programom osposobljavanja.

A) Sadržaj programa osposobljavanja za kategorije/potkategorije A1, B1, A, B, BE, C1, C1E, C, CE, D1, D1E, D, DE i vozače mopeda, traktora i motokultivatora

- **Propisi u cestovnom saobraćaju:** izrazi, kategorije vozila, uslovi za upravljanje vozilom, sticanje prava na upravljanje, obaveze i odgovornosti učesnika u saobraćaju;
- **Ponašanje učesnika u saobraćaju:** saobraćajna kultura, solidaran i human međusobni odnos učesnika u saobraćaju, stavovi i navike, opreznost i pažnja u saobraćaju, uočavanje saobraćajne situacije, procjena opasnosti saobraćajne situacije i proces donošenja pravilne odluke, pravovremeno reagovanje, vrijeme reagovanja, komunikacija između učesnika u saobraćaju, defanzivna vožnja, rizično ponašanje, ponašanje kod prisustva alkohola, opojnih droga ili lijekova u organizmu, utjecaj psihofizičkog stanja i umora, ponašanje učesnika u saobraćaju kao osnovni uzrok saobraćajnih nezgoda, opasnosti vožnje noću;
- **Put kao faktor bezbjednosti:** karakteristike različitih vrsta puteva, kolovoz i stanje kolovoza, prijanjanje, sile koje djeluju na vozilo, razmak i procjena razmaka između vozila u vožnji, zaustavni put vozila, put kočenja i put reagovanja, elementi koji utiču na dužinu puta reagovanja i puta kočenja, radovi na putu;
- **Znakovi u saobraćaju:** saobraćajni znakovi, vrste, naziv, značenje, saobraćajna svjetla i svjetlosne oznake, oznake na kolovozu i drugim površinama, znaci koje daju ovlaštena lica, zvučni i svjetlosni znaci, postupanje prema znakovima u saobraćaju;
- **Uočavanje saobraćajnih uslova i situacije:** uslovi vidljivosti, vremenske prilike, opažanje i uočavanje saobraćajne situacije, percepcija, predviđanje, osmatranje iz vozila, uočavanje promjene saobraćajnih uslova;
- **Ostali učesnici u cestovnom saobraćaju:** posebni rizici vezani uz nedostatak iskustva ostalih učesnika u saobraćaju, pješaci, obaveze vozača prema pješacima, najugroženiji učesnici u saobraćaju, djeca, osnovne psiho fizičke karakteristike djeteta-učesnika u saobraćaju koje zahtijevaju posebnu pažnju vozača, lica sa invaliditetom, biciklisti, vozači bicikla sa motorom, novi vozači;
- **Saobraćajna pravila:** radnje vozilom u saobraćaju, uključivanje u saobraćaj i procjena trenutka uključivanja u funkciji brzine i razmaka, kretanje vozila, brzina i procjena brzine kretanja vozila, skretanje, propuštanje vozila i prednost prolaza,

saobraćaj na raskrsnici, upravljanje saobraćajem na raskrsnici, mimoilaženje, pretjecanje i obilaženje, zaustavljanje i parkiranje, saobraćaj na prelazu puta preko željezničke pruge, saobraćaj na auto putu, brzoi cesti i putu namijenjenom isključivo za saobraćaj motornih vozila, saobraćaj u tunelu, vozila pod pratnjom i vozila s pravom prvenstva prolaza;

- **Vozilo u funkciji bezbjednosti saobraćaja:** dokumenti, osnove funkcionisanja uređaja na vozilu, oprema vozila, zauzimanje pravilnog položaja vozača u vozilu, vidljivost iz vozila, vozačka ogledala, instrument tabla u vozilu, svjetlosno-signalni uređaji i upotreba, sigurnosni pojas i naslon za glavu, uređaj za upravljanje, uređaj za zaustavljanje, vješanje, pneumatici, sigurnosni uređaji, vuča vozila, prevoz tereta, prevoz lica, značaj korištenja specijalnih sjedalica za prevoženje djeteta u automobilu, zanačenje oznaka na sjedalicama, registracija i tehnički pregled, postupak u slučaju kvara na vozilu, opasnosti koje mogu prouzrokovati nepričvršćeni predmeti u vozilu pri naglom zaustavljanju, mjere kod napuštanja vozila, ekonomična i ekološki prihvatljiva vožnja;
- **Vožnja u naselju (gradu):** put s jednosmjernim saobraćajem, vožnja putem s više saobraćajnih traka, prestrojavanje, izbor saobraćajne trake, kružni tok saobraćaja, javni gradski prijevoz putnika, vožnja u koloni, zaustavljanje i parkiranje;
- **Vožnja van naselja (grada):** uključivanje i isključivanje iz saobraćaja, razmak između vozila, vožnja u koloni, pretjecanje i obilaženje, zaustavljanje, okretanje, vožnja unazad, vožnja u krivinama, vožnja na uzdužnom nagibu;
- **Dužnosti u slučaju saobraćajne nezgode:** obaveze, postupak, bezbjednosne mjere;
- **Vožnja u posebnim uslovima:** smanjena vidljivost, noć, vremenski uslovi, kiša, magla, zimski uslovi, ograničenja saobraćaja.

B) Sadržaj posebnog programa osposobljavanja za kategorije/potkategorije A1, A, C1, C1E, C, CE, D1, D1E, D, DE.

a) Za kategoriju A i podkategoriju A1 i vozače mopeda

- Korištenje zaštitne opreme;
- Uloga i značaj zaštitne kacige
- Uočljivost vozila tih kategorija od strane ostalih učesnika u cestovnom saobraćaju;
- Faktori saobraćajnog rizika;
- Vozila u funkciji bezbjednosti drumskog saobraćaja.

b) Za kategorije i potkategorije C1, C1E, C i CE

- Specifičnosti vezane za konstrukciju i funkcionisanje motora i uređaja, zaštita protiv smrzavanja, upotreba i funkcionisanje kočionog sistema, sistema za regulisanje brzine te ABS sistema – tipovi, upotreba, funkcionisanje, glavni dijelovi, korištenje i

svakodnevno održavanje sistema za spajanje vučnog i priključnog vozila, preventivno održavanje vozila;

- Tahograf, zapisni list, trajanje upravljanja vozilom, obavezni odmori vozača, obaveze vozača po osnovu drugih propisa kojima je regulisana ova oblast;
- Propisi vezani za upotrebu opreme za ograničenje brzine kretanja, pravilna upotreba i održavanje pneumatika, te mjere kod skidanja i zamjene guma na vozilu;
- Nosivost vozila, masa, ukupna masa, najveća dozvoljena masa, osovinsko opterećenje;
- Dimenzije vozila i ograničenje vidnog polja vezanog uz karakteristike vozila;
- Prevoz tereta i lica, prevozna dokumentacija, odgovornost vozača, prevoz i isporuka tereta u skladu s propisanim uslovima;
- Sigurnosni faktori vezani za prevoz tereta, vanredni prevoz, prevoz opasnih materija, prevoz specijalnih tereta, označavanje vozila, oprema, kontrola tereta, različite vrste tereta, utovar i istovar tereta i upotreba sredstava za utovar;

c) Za kategorije i potkategorije D1,D1E, D, DE

- Odgovornost vozača vezana za prevoz lica;
- Vrste prevoza;
- Udobnost i bezbjednost putnika, prevoz djece;
- Označavanje autobusa;
- Nadzor i pregled autobusa prije polaska;
- Odnos vozača prema putnicima;
- Dokumentacija potrebna za prevoz.

SADRŽAJ OSPOSOBLJAVANJA IZ POZNAVANJA MOTORNIH I PRIKLJUČNIH VOZILA

a) Motori SUS

1. Istorijski razvoj motora i motornih vozila,
2. Podjela motora sa unutrašnjim sagorijevanjem,
3. Osnove rada motora SUS,
4. Pojam mrtve točke, takta, zapremine cilindra i stupnja kompresije,
5. Princip rada četverotaktnog OTO motora,
6. Opis nepokretnih dijelova motora,
7. Opis pokretnih dijelova motora,
8. Razvodni (ventilski) mehanizam,
9. Uređaji OTO motora,
10. Električni uređaji na motoru,
11. Uređaj za podmazivanje,
12. Dizel motori,

13. Principi rada 4-taktnog dizel motora,
14. Osnovne razlike između OTO motora i dizel motora,
15. Uređaj za dovod goriva kod dizel motora,
16. Uređaj za pričvršćivanje vazduha,

b) Motorna vozila

1. Uređaj za upravljanje vozilom,
2. Uređaj za zaustavljanje vozila,
3. Uređaj za osvjetljavanje ceste,
4. Uređaj za označavanje vozila,
5. Uređaj za davanje svjetlosnih znakova,
6. Uređaj koji omogućava normalnu vidljivost,
7. Uređaj za davanje zvučnih znakova,
8. Uređaj za kretanje vozila unazad,
9. Uređaj za kontrolu davanja znakova,
10. Uređaj za odvođenje i ispuštanje izduvnih gasova,
11. Uređaj za spajanje vučnog i priključnog vozila,
12. Ostali uređaji od posebnog značaja za bezbjednost saobraćaja,
13. Podjela motornih vozila po namjeni,
14. Težina vozila i raspored težine na točkove,
15. Spoljašnji otpori kretanja,
16. Dijelovi donjeg postroja automobila,
17. Dijelovi prenosnog mehanizma (transmisije).

c) Uređaji na traktorima i njihovim prikolicama

d) Uređaji na zaprežnim vozilima

e) Uređaji na motociklu i mopedu

f) Oprema vozila

PROGRAM

OSPOSOBLJAVANJA IZ UPRAVLJANJA MOTORNIM VOZILOM

A) Sadržaj osposobljavanja na poligonu za kategoriju A i potkategoriju A1

Prvi dio osposobljavanja kandidat provodi na saobraćajnom poligonu, ili na za to označenim posebnim površinama, gdje se stiče sposobnost izvođenja posebnih radnji s kojima treba dokazati da vlada tehnikom vožnje vozila određene kategorije/potkategorije A i A1 što je uvjet za sigurno uključivanje i upravljanje vozilom u saobraćaju.

Priprema vozila za vožnju

Kandidat za vozača motornog vozila mora biti osposobljen za pripremu vozila za vožnju kako bi njime sigurno upravljao u saobraćaju. Radnje koje spadaju u pripremni dio vožnje u osposobljavanju:

- namještanje zaštitne opreme (rukavice, odjeća, obuća, zaštitna kaciga);
- provjeravanje zvučnih znakova upozorenja, prilagođavanje ogledala, uključivanje svjetala, puštanje motornog vozila u rad.

Posebne radnje za koje se kandidat osposobljava

- **Skidanje vozila sa nožica i postavljanje vozila na nožice** (kandidat mora skinuti vozilo s nožica, pravilno sjesti na njega, sići i pravilno postaviti vozilo na nožice);
- **Guranje vozila bez pomoći motora** hodajući uz vozilo (kandidat gura vozilo po krugu ulijevo, zatim udesno, te nakon toga postavi vozilo na startnu poziciju);
- **Parkiranje vozila na njegove nožice** (kandidat mora sići s vozila, postaviti vozilo na nožice, isključiti sve uređaje, te vozilo zaštititi od pokretanja ili pada).

Vožnja malom brzinom u pravcu i zaustavljanje

Izvođenje ove radnje vrši se polaženjem sa mjesta uz održavanje pravca i ravnoteže u drugom stepenu prijenosa u prostoru obilježenom linijom debljine 0,2 (m) dužine 35 (m) i širina 0,5 (m), sa zaustavljanjem ispred linije, zatim okretanje vozila i vožnja u suprotnom smjeru u istom prostoru. Pri izvođenju ove radnje kandidat mora držati noge na stalcima, pravilno koristiti spojnicu, akcelerator i kočnice i ne smije nogama doticati tlo, niti vozilom izlaziti iz označenog prostora.

Slalom-vožnja malom brzinom

Prilikom izvođenja ove radnje kandidat mora voziti slalom između čunjeva u nizu, međusobnog razmaka od 1,5 dužine motocikla, u obilježenom i čunjevima označenom prostoru širine 2,5 (m), brzinom 5-10 (km/h). Obje noge moraju biti na stalcima. Pri izvođenju ove radnje kandidat mora pravilno koristiti spojnicu, akcelerator i kočnice. Ne smije nogama doticati tlo, doticati ili obarati čunjeve, niti smije vozilom izlaziti iz označenog prostora. Čunjevi ne mogu biti manji od 35 cm od tla.

B) Sadržaj osposobljavanja koje se provodi na javnom putu za kategoriju A i potkategorije A1

Uključivanje u saobraćaj i isključivanje iz saobraćaja: utvrđivanje saobraćajnih uvjeta, upotreba pokazivača smjera, kontrola vozila, izbor trenutka za uključivanje, propuštanje pješaka i vozila, mjere opreznosti, zaustavljanje vozila, isključivanje vozila iz saobraćaja, silazak s vozila i ostavljanje vozila.

Vožnja na javnom putu: položaj vozila u saobraćajnoj traci, izbor saobraćajne trake, održavanje razmaka u nizu (koloni), kontrola vozila, rukovanje upravljačem i uređajima, mijenjanje stepena prijenosa ako vozilo nema automatski mjenjač, ubrzavanje i usporavanje, kočenje i zaustavljanje, prilagođavanje brzine saobraćajnim uvjetima bez ometanja drugih vozača, pravilno mimoilaženje, održavanje bočnog razmaka, propuštanje vozila pri mimoilaženju, vožnja po uzbrdici i nizbrdici, praćenje odvijanja saobraćaja, korištenje vozačkih ogledala.

Vožnja u krivinama: usporavanje, kočenje, odnosno prilagođavanje brzine kretanja saobraćajnoj situaciji i uslovima.

Približavanje i vožnja u raskrsnici: prestrojavanje, vožnja u raskrsnici, skretanje ulijevo i udesno, izbor saobraćajne trake, promjena saobraćajne trake, propuštanje vozila, odnos prema pješacima.

Postupanje prema znakovima u saobraćaju: saobraćajne znakove koje daje ovlaštena osoba, svjetlosno-signalni uređaji-semafor, saobraćajni znakovi, dopunske table, oznake na kolovozu.

Preticanje i obilaženje: pravilan postupak kod preticanja i obilaženja, provjera saobraćajnih uvjeta, upotreba pokazivača pravca, prilagođavanje brzine kretanja.

Uključivanje: postupak uključivanja na autoputu, brzom cesti ili put namijenjenom za saobraćaj motornih vozila i isključivanje s tih puteva, korištenje saobraćajne trake za usporavanje i ubrzavanje.

Prilagođavanje brzine vožnje: prilagođavanje brzine vožnje prema stanju kolovoza i saobraćajnim uvjetima, radnji koju izvodi, prema maksimalno dozvoljenoj brzini s obzirom na vrstu vozila, u odnosu na vrstu puta i brzinu vozila prema drugim učesnicima u saobraćaju.

Vožnja u posebnim uvjetima: obuhvata vožnju danju, noću, po kiši, magli i ostalim vramenskim uvjetima koji ograničavaju vožnju i vidljivosti.

Upravljanje vozilom na saobraćajnicama sa posebnim karakteristikama: saobraćajnice sa posebnim karakteristikama su raskrsnice sa kružnim tokom saobraćaja, prijelaz puta preko željezničke ili tramvajske pruge u nivou, (ukoliko postoje u mjestu održavanja ispita), vožnja uz stajališta vozila javnog gradskog prijevoza putnika, vožnja na uzbrdicama i nizbrdicama.

Odnos prema drugim učesnicima u saobraćaju: prema djeci, nemoćnim osobama, invalidima, pješacima, biciklistima i drugim učesnicima, prema vozilima javnog gradskog prijevoza putnika, nepravilno, nekorektno i nepredvidivo reagiranje, reagiranje na greške

drugih učesnika u saobraćaju, praćenje postupaka drugih učesnika u saobraćaju, ugrožavanje ili ometanje drugih učesnika.

C) Sadržaj osposobljavanja koje se provodi na javnom putu za vozača vozila B i B1 kategorije/potkategorije

Osposobljavanje kandidata se sprovodi na javnom putu u stvarnim saobraćajnim uvjetima (danju).

Kandidat za vozača se osposobljava da bude sposoban izvršiti pripremu vozila za vožnju i bezbjedno upravljanje u saobraćaju, i dužan je prije početka ispita pokazati što obuhvata:

- Pregled prije upotrebe (provjeriti nivo ulja u motoru, tečnost za hlađenje, tečnost za pranje vjetrobrana, tečnost za kočnice, provjeriti opremu vozila i njeno korištenje – pripremiti vozilo za vuču, postaviti sigurnosni trougao);
- Prilagođavanje sjedišta, zauzimanje pravilanog položaja, prilagođavanje vozačkih ogledala, vezanje sigurnosnih pojaseva i prilagođavanje naslona za glavu;
- Uključivanje u saobraćaj i isključivanje iz saobraćaja: utvrđivanje saobraćajnih uvjeta, upotreba pokazivača pravca, izbor trenutka za uključivanje, propuštanje pješaka i vozila, zaustavljanje, mjere pažnje, ostavljanje vozila;
- Polazak vozilom na uzbrdici i nizbrdici uz korištenje pomoćne i radne kočnice;
- Polukružno okretanje vozila, održavanje ispravnog položaja unutar saobraćajne trake;
- Parkiranje vozila i napuštanje parkirališta (okomito ili koso, na ravnoj podlozi, u uzbrdici ili nizbrdici). Kandidat mora pravilno najaviti izvođenje radnje, pratiti usvjete i koristiti vozačka ogledala. Kandidat je parkiranje izveo pravilno ako je parkirao vozilo paralelno sa ivičnjakom na razmaku od njega 10 do 20 cm;
- **Vožnja i ponašanje u saobraćaju:** položaj vozila u saobraćajnoj traci, održavanje razmaka u nizu (koloni), kontrola vozila, promjena stepena prijenosa, ubrzavanje i usporavanje, kočenje i zaustavljanje, prilagođavanje brzine saobraćajnim uvjetima, pravilno mimoilaženje i propuštanje vozila, vožnja u krivinama, vožnja na uzbrdici i nizbrdici;
- **Vožnja u raskrsnici:** približavanje, prestrojavanje, vožnja različitim tipovima raskrsnica, prilagođavanje brzine vožnje, uočavanje saobraćajne situacije, odnos prema drugim učesnicima u saobraćaju, propuštanje vozila, izbor saobraćajne trake, skretanje;
- **Postupanje prema znakovima u saobraćaju** koje daje ovlaštena osoba, svjetlosno-signalnim urađajima-semaforima, saobraćajnim znakovima, oznakama na kolovozu;
- **Uključivanje** na autoput ili brzu cestu ili put rezerviran za saobraćaj motornih vozila i isključivanje s tih puteva, korištenje trake za ubrzavanje i usporavanje;

- **Prilagođavanje brzine vožnje:** prema uslovima puta i saobraćaja, prema radnji koju izvodi, prema maksimalno dozvoljenoj brzini u odnosu na vrstu puta, prema drugim učesnicima u saobraćaju;
- **Pretjecanje i obilaženje:** ispravnost postupka preticanja i obilaženja, provjera saobraćajnih uvjeta, upotreba pokazivača pravca, prilagođavanje brzine vožnje, postupak kad pretiče drugo vozilo;
- Vožnja u gradu-naselju i izvan grada-naselja;
- **Vožnja u posebnim uvjetima:** dan (smanjena vidljivost), noć, kiša, magla, snijeg ako to uvjeti dozvoljavaju;
- **Vožnja saobraćajnicama sa posebnim karakteristikama:** kružni tok saobraćaja, prijelaz preko željezničke ili tramvajske pruge u nivou, (ukoliko postoje u mjestu provođenja vozačkog ispita), vožnja uz stajališta vozila javnog gradskog prijevoza putnika, vožnja uzbrdicama i nizbrdicama;
- **Odnos prema drugim učesnicima u saobraćaju:** prema djeci, nemoćnim osobama, invalidima, pješacima, biciklistima i drugim učesnicima, prema vozilima javnog gradskog prijevoza putnika, nepravilno, nepredvidivo reagiranje, reagiranje na greške drugih učesnika, praćenje postupaka drugih učesnika u saobraćaju, ugrožavanje ili ometanje drugih učesnika.

D) Sadržaj osposobljavanja koje se provodi na javnom putu za vozača BE kategorije

Osposobljavanje se provodi na javnom putu u stvarnim saobraćajnim uvjetima. Osposobljavanje se provodi na način kao i za B kategoriju uz dodatne zahtjeve koje kandidat mora ispuniti.

Priprema vozila za vožnju: Kandidat za vozača se osposobljava tako da može pokazati da je sposoban ispuniti i dodatne zahtjeve:

- provjeriti mehanizam spajanja vučnog i priključnog vozila, kočionih i elektroničkih spojeva,
- provjeriti faktore sigurnosti u vezi s opterećenjem priključnog vozila.

Spajanje i odvajanje vučnog i priključnog vozila: radnja se izvodi tako da kandidat mora spojiti vučno i priključno vozilo, na način da priključno vozilo bude pokraj vučnog vozila u ravnini. Kandidat se mora dovesti vučnim vozilom ispred priključnog vozila, zaustaviti se i vožnjom unazad približiti se priključnom vozilu, vodeći pri tom računa o ispravnosti postupaka. Spajanje mora biti pravilno izvedeno. Nakon toga mora provjeriti rad svjetlosno–signalnih uređaja.

Uključivanje u saobraćaj i isključivanje iz saobraćaja: utvrđivanje saobraćajnih uvjeta, upotreba pokazivača pravca, kontrola skupa vozila, izbor trenutka za uključivanje,

propuštanje pješaka i vozila, parkiranje vozila, usporedno uz ivicu kolovoza, vožnja unazad, otkopčavanje priključnog vozila, mjere opreza, ostavljanje vozila.

- **Vožnja u saobraćaju:** položaj skupa vozila u saobraćajnoj traci, održavanje razmaka u koloni, kontrola skupa vozila, rukovanje upravljačem i mjenjačem, mijenjanje stepena prijenosa, ubrzavanje i usporavanje, kočenje i zaustavljanje, prilagođavanje brzine saobraćajnim uvjetima bez ometanja drugih vozača, pravilno mimoilaženje, održavanje bočnog razmaka, propuštanje vozila pri mimoilaženju, vožnja u krivinama, vožnja na uzbrdici i nizbrdici, praćenje odvijanja saobraćaja; korištenje vozačkih ogledala;
- **Polazak** vozilom na uzbrdici i nizbrdici uz korištenje kočnica;
- **Polukružno okretanje** iz jednog postupka ili više postupaka;
- Kočenje i zaustavljanje pri različitim brzinama vožnje;
- **Vožnja u raskrsnici:** približavanje, prestrojavanje, vožnja različitim tipovima raskrsnica i načina upravljanja saobraćajem, prilagođavanje brzine vožnje, uočavanje saobraćajne situacije, odnos prema drugim učesnicima, propuštanje vozila;
- **Postupanje prema znakovima u saobraćaju** koje daje ovlaštena osoba, svjetlosnim saobraćajnim znacima, saobraćajnim znakovima, oznakama na kolovozu;
- **Pretjecanje i obilaženje:** ispravnost postupka preticanja i obilaženja, provjera saobraćajnih uvjeta, upotreba pokazivača smjera, prilagođavanje brzine vožnje, postupak kada drugo vozilo pretiče;
- **Prilagođavanje brzine vožnje:** prema kolovoznim i saobraćajnim uvjetima, prema radnji koju izvodi, prema maksimalno dozvoljenoj brzini u odnosu na vrstu puta, prema drugim učesnicima;
- Vožnja u gradu-naselju i izvan grada-naselja;
- **Vožnja u posebnim uvjetima:** kiša, magla, snijeg, smanjena vidljivost, ako to vremenski uvjeti dozvoljavaju;
- **Vožnja saobraćajnicama s posebnim karakteristikama:** kružni tok saobraćaja, prijelaz puta preko željezničke pruge ili tramvajske u nivou (ukoliko postoje), vožnja uz stajališta vozila javnog gradskog prijevoza putnika, vožnja uzbrdicama i nizbrdicama;
- **Odnos prema drugim učesnicima u saobraćaju:** prema djeci, nemoćnim osobama, invalidima, pješacima, biciklistima, prema vozilima javnog gradskog prijevoza putnika, pravilno, nepravilno, i nepredvidivo reagiranje, reagiranje na greške drugih učesnika, praćenje postupaka drugih učesnika u saobraćaju, ugrožavanje ili ometanje drugih učesnika.

E) Sadržaj osposobljavanja koje se provodi na javnom putu za vozača C1, C, C1E, CE, D1, D1E, D, DE kategorije/potkategorije

Osposobljavanje se provodi na javnom putu u stvarnim saobraćajnim uvjetima a kandidat za vozača treba obaviti sljedeće radnje:

- **Priprema vozila za vožnju:** obavljanje dnevnog (preventivnog tehničkog pregleda), provjera nivoa ulja u motoru, provjera tečnosti za hlađenje i tečnosti za pranje vjetrobrana, prilagođavanje sjedišta i ogledala, korištenje obavezne opreme vozila, priprema vozila za vuču, postavljanje sigurnosnog trougla, postavljanje tahografskog listića, provjera signalnih i kontrolnih uređaja, provjera pritiska zraka u sistemu za kočenje;
- **Provjera sigurnosnih faktora vezanih uz teret:** karoserija, vrata tovarnog prostora, mehanizama za tovarenje tereta (ukoliko postoje), zaključavanje kabine, osiguranje tereta;
- **Uključivanje u saobraćaj i isključivanje iz saobraćaja:** utvrđivanje saobraćajnih uvjeta, kontrola vozila, izbor trenutka uključivanja, propuštanje pješaka i vozila, zaustavljanje, rad s tahografom, vađenje zapisnog lista i očitavanje potrebnih podataka, izlazak iz vozila, otkopčavanje priključnog vozila, osiguranje vozila od pokretanja i ostavljanje vozila;
- **Vožnja i položaj vozila u saobraćajnoj traci:** izbor saobraćajne trake, održavanje razmaka u koloni, kontrola vozila, rad upravljačem i mjenjačem, promjena stepena prijenosa, ubrzavanje i usporavanje, kočenje i zaustavljanje, prilagođavanje brzine saobraćajnim uvjetima bez ometanja drugih vozača, pravilno mimoilaženje, održavanje bočnog razmaka, propuštanje vozila pri mimoilaženju, vožnja u krivinama, vožnja na uzbrdici i nizbrdici, praćenje odvijanja saobraćaja, korištenje vozačkih ogledala;
- **Vožnja na redovnoj liniji** između dva mjesta (gradski ili prigradski prijevoz), udobnost i sigurnost vožnje, položaj vozila u saobraćajnoj traci, izbor saobraćajne trake, postupak na autobuskim stajalištima, održavanje razmaka u nizu (koloni), kontrola vozila, promjena stepena prijenosa, ubrzavanje i usporavanje, kočenje i zaustavljanje, prilagođavanje brzine saobraćajnim uvjetima bez ometanja drugih vozača, pravilno mimoilaženje, održavanje bočnog razmaka, propuštanje vozila pri mimoilaženju, vožnja u krivinama, vožnja na uzbrdici i nizbrdici, praćenje odvijanja saobraćaja, korištenje vozačkih ogledala;
- **Polazak vozilom na uzbrdici nizbrdici:** polazak s pomoću ručne kočnice, ostavljanje vozila na nizbrdici ili uzbrdici i postavljanje klinastih podmetača;
- **Polukružno okretanje vozila:** provjera saobraćajnih uvjeta, upotreba pokazivača smjera, korištenje bočne ulice, ispravnost obavljanja radnje;
- **Parkiranje vozila** kako bi se omogućio siguran ulaz i izlaz putnika iz autobusa. Provjerava se samo prilikom ispita za kategorije/potkategorije D1, D i DE;

- **Vožnja u raskrsnici:** približavanje, prilagođavanje brzine vožnje, uočavanje saobraćajne situacije, vožnja različitim tipovima raskrsnica i načina upravljanja saobraćajem, skretanje, odnos prema drugim učesnicima;
- **Postupanje prema znakovima u saobraćaju** koje daje ovlaštena osoba, svjetlosno-signalnim uređajima-semaforima, saobraćajnim znakovima, oznakama na kolovozu;
- **Pretjecanje i obilaženje:** ispravnost postupka pretjecanja i obilaženja, provjera saobraćajnih uvjeta, upotreba pokazivača pravca, prilagođavanje brzine vožnje, postupak kada drugo vozilo pretječe;
- **Prilagođavanje brzine vožnje:** prema kolovoznim i saobraćajnim uvjetima, prema radnji koju izvodi, prema maksimalno dozvoljenoj brzini u odnosu na vrstu vozila, u odnosu na vrstu puta i prema drugim učesnicima;
- Vožnja u gradu-naselju i izvan grada- naselja;
- **Vožnja u posebnim uvjetima:** kiša, magla, snijeg, smanjena vidljivost ako to vremenski uvjeti dozvoljavaju;

Odnos prema drugim učesnicima u saobraćaju, posebno prema djeci, nemoćnim osobama, invalidima, pješacima, biciklistima i drugim, prema vozilima javnog gradskog prijevoza putnika, nepravilno, nekorektno i nepredvidivo reagiranje, reagiranje na greške drugih učesnika u saobraćaju, praćenje postupaka drugih učesnika u saobraćaju, ugrožavanje ili ometanje drugih učesnika.

PROGRAM

OSPOSOBLJAVANJA IZ PRUŽANJA PRVE POMOĆI

Program prve pomoći obuhvata:

- ciljeve, zadatke i značaj prve pomoći,
- postupak radnji pri pružanju prve pomoći (mjere oživljavanja, prestanak disanja i rada srca, besvjesno stanje, krvarenje, otvorene povrede-rane);
- povrede koje zahtijevaju imobilizaciju i evakuaciju povrijeđenog lica;
- ostale povrede i oštećenja;
- značaj zdravstvene sposobnosti za bezbjedno upravljanje motornim vozilom.

